

Nr 11.

Ankom till Riksdagens kansli den 18 mars 1911 kl. 1 e. m.

Betänkande, i anledning af väckt motion om förslag till ändrad lydelse af 3 § 6 mom. i förordningen angående mantalskrifning den 6 augusti 1894.

Uti en inom Första kammaren väckt motion, nr 11, har herr *Nyström* föreslagit, att Riksdagen för sin del måtte besluta, att 3 § 6 mom. af kungl. förordningen angående mantalskrifning den 6 augusti 1894 skall erhålla följande lydelse:

6 mom. Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, eller såsom af Kungl. Maj:ts utsedd ledamot af kommitté eller kommission eller såsom till departement inkallad sakkunnig, å annan ort sig uppehåller, må ej af sådan anledning där mantalskrifvas; statsråd må vara mantalskrifven i den ort, där han var bosatt, då han utnämndes till statsråd.

Till stöd för detta förslag har motionären anført följande:

»I Kungl. Maj:ts förordning angående mantalskrifning 3 § 1 mom. stadgas:

'En hvar skall mantalskrifvas, där han är bosatt. Uppehåller sig någon under olika delar af året inom särskilda mantalskrifningsdistrikt, betraktas han såsom bosatt i det distrikt, där han vistas under sådana förhållanden, att han med afseende å tjänst, verksamhet eller andra omständigheter bör anses därstädes hafva sitt egentliga hemvist.'

Denna bestämmelse kompletteras i 6 mom. samma § sålunda: 'Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd

af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, å annan ort sig uppehåller, må ej af sådan anledning där mantalsskrifvas'.

Det torde kunna anses säkert, att nyssnämnda undantag från den allmänna regeln för mantalsskrifningsort i fråga om den, som i följd af uppdrag, lemnadt af Riksdagen, vistas å annan ort än där han är mantalsskrifven, har sin grund uti omsorgen, att den ledamot af Andra kammaren, som väljes till ledamot af banko- eller riksgäldsfullmäktige, ej genom att mottaga ett sådant uppdrag måtte gå miste om sin valbarhet till riksdagsman i hemorten. Stadgandet medför, som bekant, likväl äfven för justitieombudsmannen rätt att vara mantalsskrifven annorstädes än i Stockholm.

Nödvändigheten af det nämnda undantaget för personer, som af Riksdagen mottagit ett sådant uppdrag som ledamotskap i banko- eller riksgäldsfullmäktige, torde icke behöfva närmare uppvisas, helst som det stod klart för dem, som stiftade mantalsskrifningsförordningen.

Emellertid finnes det uppdrag af ett annat slag, hvilka, enligt min mening, med alldeles samma nödvändighet böra medföra undantag från regeln att 'en hvar skall vara mantalsskrifven, där han är bosatt'. Jag menar medlemskap i af Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer och kommissioner eller förordnande såsom sakkunnigt biträde inom ett departement. Att hittills icke lagstiftningen haft anledning att göra något undantag från den allmänna regeln för dem, som i följd af dylikt uppdrag, lämnadt af Kungl. Maj:t, uppehåller sig å annan ort, beror väl därpå, att sådana uppdrag ansetts vara af 'tillfällig beskaffenhet' och sålunda falla under momentets nuvarande lydelse. Enligt min uppfattning måste de äfven anses såsom tillfälliga, äfven om de äro af den natur, att de tvinga de personer, som erhållit dem, att under största delen af året uppehålla sig å annan ort, än där de äro mantalsskrifna. Ty längden af ett sådant uppdrag eller antalet af gifna uppdrag kan icke inverka på deras natur af att vara tillfälliga. Om t. ex. ett kommittéuppdrag, som varar några veckor, allmänt erkännes såsom tillfälligt, måste med samma rätt ett sådant uppdrag, som varar ett helt år eller mer, vara tillfälligt; och på samma sätt, om en person successivt erhåller flera sådana uppdrag, måste hvart och ett anses tillfälligt, äfven om de tillsammans tvinga vederbörande att vistas på främmande ort en längre tid.

Emellertid har den administrativa rättskipningen i ett känt fall uttalat en annan mening, hvilken möjligen för framtiden kan blifva normerande, om icke lagstiftningen förtydligar, huru nyssnämnda stadgande i kungl. förordningen om mantalsskrifning bör tolkas. Kammarrätten har

nämligen i utslag af 21 juli 1910 förklarar om en person, som under åren 1908 och 1909 af Kungl. Maj:t utsetts till ledamot i flera kommittéer, att som nämnde person 'under dessa år, utom för riksdagsmannas-
skap, för flera olika uppdrag* uppehållit sig i Stockholm, alltså, och då med afseende på hvad i målet förekommit (personens) vistelse i Stockholm icke är att hänföra till sådant tillfälligt uppehåll, som afses i 3 § 6 mom. af förordningen angående mantalsskrifning den 6 augusti 1894, utan han måste anses därstädes under ifrågavarande år haft sitt egentliga hemvist, jämlikt 3 § 1 mom. i berörda förordning, bort för år 1909 föras i mantal i Stockholm, finner kungl. kammarrätten skäligt att, med ändring af öfverståthållareämbetets i polisärenden öfverklagade utslag, förklara Stockholm vara (nämnda persons) mantalsskrifningsort för år 1909'. Med åberopande af nämnde utslag har Stockholms stads mantalsnämnd i besvär yrkat på hans mantalsskrifvande i Stockholm äfven för år 1910, och det är väl sannolikt, att kammarrätten skall godkänna detta yrkande. Därmed skulle denne person vara beröfvad valbarhet till Andra kammaren i den valkrets, som han hittills tillhört och representerat.

Det är, enligt min mening, alldeles uppenbart, att om den af kammarrätten företrädde uppfattningen blefve gällande, så skulle det falla sig ytterst svårt för Kungl. Maj:t att erhålla de medlemmar i kommittéer och kommissioner, som han i hvarje fall funne lämpligast, ty om den riksdagsman, som mottager ett sådant uppdrag, riskerar att därigenom förlora sin plats i kammaren, så lär det icke vara svårt att inse, att de fleste komme att afböja anbudet att ingå i en kommitté. Jag ber att i detta sammanhang få erinra om att för närvarande sitter en kommission, den s. k. civilkommissionen, som är utsedd för högst 5 år, och hvars fleste medlemmar största delen af året måste uppehålla sig utom sin mantalsskrifningsort. Det kan gifvetvis icke vara meningen, att Kungl. Maj:t genom att utse en andrakammarledamot till medlem i denna eller annan likartad kommitté skullo kunna aflägsna honom ur kammaren.

Det torde alltså vara nödvändigt att gifva 3 § 6 mom. af förordningen angående mantalsskrifning en sådan lydelse, att dylika eventualiteter undvikas.

Under senare tider har det emellertid visat sig, att ytterligare ett undantag från den allmänna regeln om mantalsskrifningsort kan vara på-

---

* Alla, såsom nämndt, lämnade af Kungl. Maj:t.

kallad. Jag afser härmed frågan om statsråds mantalsskrifning. Sedan det blifvit regel, att statsråden rekryteras hufvudsakligen med riksdagsmän, har det framstått såsom en verklig olägenhet, att andrakammarledamöter, som inkallats i statsrådet, genom att de måste mantalsskrifvas i Stockholm förlora valbarhet i sin gamla valkrets och sålunda ej längre kunna behålla sin plats i kammaren. Man kan mycket väl tänka sig, att under vissa förhållanden detta kan medföra svårigheter för att få den lämpligaste att åtaga sig ett uppdrag, hvars varaktighet kan blifva ganska kort, men som dock kan utesluta honom ur den kammare, där han helst vill sitta och där han arbetat sig till inflytande. Det är endast en mycket ofullständig ersättning en sådan man erhåller, om han väljes till ledamot af Första kammaren, där han kommer i en helt annan, delvis främmande miljö och där det i bästa fall måste åtgå tid för honom att vinna den ställning, som han hade i Andra kammaren. I det enda land, hvarest liksom hos oss bostadsband ingår ibland valbarhetsvillkoren, nämligen i Norge, äro visserligen icke statsråd valbara till stortinget, men f. d. statsråd äro däremot valbara öfver hela landet utan inskränkning af det bostadsband, som för öfrigt gäller för valbarhet. Man har på detta sätt velat förvärfva dem till stortinget, när de upphört att vara statsråd, medan hos oss statsråds valbarhet till Andra kammaren faktiskt upphör icke blott under den tid de äro statsråd utan äfven, under ogynnsamma förhållanden, flere år därefter.

Olägenheterna häraf både för statsråden personligen och för Riksdagen hafva så ofta framhållits och för öfrigt under de senare åren i flere fall framträdt så iögonenfallande, att det icke torde vara behöfligt att här vidare orda därom. Då å andra sidan inga olägenheter eller konstitutionella betänkligheter synas vara förbundna med en ändring af det missförhållande, som i detta fall hittills varit rådande, vågar jag äfven föreslå en sådan ändring i 3 § 6 mom. af mantalsskrifningsförordningen, att statsråd må erhålla rätt att vara mantalsskrifna i den ort, där de vid utnämningen till statsråd voro bosatta.

Då emellertid vissa uppdrag af formellt tillfällig natur gifvas af Kungl. Maj:t, som icke böra falla under bestämmelserna i 3 § 6 mom. af nämnda förordning (t. ex. rektorsförordnande på fem år m. fl.), så torde momentet böra omarbetas så, att det otvetydigt angifver, hvad jag här ofvan afsett. Anhållande, att vederbörande utskott måtte taga denna sak i nödigt öfver-

vägande, om det eljes finner detta förslag värdt sitt tillstyrkande, har jag här nedan endast förslagsvis formulerat momentet i fråga.»

De af motionären föreslagna ändringarna i 3 § 6 mom. af gällande mantalsskrifningsförordning afse två skilda syften, nämligen *dels* att vissa af Kungl. Maj:t eller enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande meddelade uppdrag af närmare angifven beskaffenhet, äfven om de föranleda längre tids vistelse å annan ort än bosättningsorten, icke må föranleda mantalsskrifning å den andra orten, *dels ock* att statsråd må äga vara mantalsskrifven i den ort, där han vid utnämning till statsråd varit bosatt.

Utskottet.

Vidkommande framställningen i dess förra del vill utskottet till en början erinra om hvad mantalsskrifningsförordningen för sådana fall föreskrifver. Hufvudregeln i fråga om mantalsskrifning finnes uttryckt i förordningens 3 § 1 mom., första stycket, som lyder: Enhvar skall mantalsskrifvas där han är bosatt. Ett närmare utförande för vissa speciella fall erhåller denna hufvudregel, då i samma paragrafs 6 mom., första stycket, stadgas, att den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, å annan ort sig uppehåller, ej må af sådan anledning där mantalsskrifvas. För att någon med stöd af detta moment skall kunna mantalsskrifvas i den ort, utom hvilken han för tillfälliga uppdrag eller uppdrag af Riksdagen uppehåller sig, kräfves sålunda alltid, att han kan anses vara i berörda ort fortfarande bosatt.

Efter denna erinran har utskottet att öfvergå till en närmare pröfning af motionärens förslag i ifrågavarande del. På sätt framgår af motionen har detsamma föranledts af ett speciellt, af motionären angifvet fall, då en ledamot af Riksdagens Andra kammare, hvilken innehade statstjänst å ort utom Stockholm men i följd af åtskilliga af Kungl. Maj:t meddelade uppdrag vistats i hufvudstaden, genom utslag af kammarrätten förklarats böra å sistnämnda ort mantalsskrifvas. För att förebygga ett återupprepande af en sådan utgång i liknande fall har motionären, som ansett berörda utslag vittna om att kammarrätten funnit ifrågavarande af Kungl. Maj:t gifna uppdrag i det fall, målet gäller, icke kunna hänföras till sådana uppdrag af tillfällig natur, hvarom stadgas i mantalsskrifningsförordningens 3 § 6 mom., föreslagit, att i berörda moment måtte införas en bestämmelse, som tydligt angifver, att hvad som enligt momentet gäller beträffande tillfälliga uppdrag alltid skall gälla i fråga om sådana uppdrag som medlemskap i af Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer

och kommissioner äfvensom förordnande såsom sakkunnigt biträde inom ett departement.

Beträffande dylika uppdrag uttalar motionären själf den meningen, att desamma böra anses såsom tillfälliga uppdrag, äfven om de äro af den natur, att de tvinga de personer, som erhållit dem, att under största delen af året uppehålla sig å annan ort än den, där de äro mantalsskrifna. I anslutning härtill vill utskottet såsom sin uppfattning uttala, att uppdrag af ifrågavarande natur alltid äro att anse såsom tillfälliga, oberoende af den tid, under hvilken desamma föranleda uppdragsinnehafvaren att vistas utom hemorten. Vid den granskning, utskottet underkastat det af motionären åberopade fallet, har utskottet icke heller funnit, att kammarrätten i sitt af motionären anförda utslag uttalat någon härifrån afvikande mening. Fastmer torde kammarrättens utslag grunda sig på den uppfattningen, att den ifrågavarande personen icke kunde anses fortfarande vara *bosatt* å sin förra mantalsskrifningsort, hvarföre någon tillämpning af 3 § 6 mom. öfverhufvud icke kunde komma ifråga. Vid sådant förhållande skulle man tydligen genom ändringar af 6 mom. i af motionären afsedd riktning icke vinna ett annat bedömande af ett liknande fall som det anförda. Icke heller torde berörda utslag böra föranleda de konsekvenser, som af motionären befaras.

Utskottet hyser sålunda den uppfattningen, att momentet i dess nuvarande lydelse redan omfattar de fall, motionären föreslagit att där särskildt upptaga, samt att följaktligen enhvar, som till följd af sådana uppdrag, som af motionären afses, vistas utom hemorten, genom samma moments bestämmelse tillförsäkras rätt att där allfort vara mantalsskrifven, gifvetvis under den förutsättning att med nämnda ort bevaras sådan förbindelse, att uppdragsinnehafvaren kan anses vara därstädes fortfarande *bosatt*.

Med afseende å hvad sålunda anförts, finner sig utskottet sakna tillräckliga skäl att tillstyrka motionärens framställning i förevarande del.

Hvad vidare angår motionärens förslag, i hvad det afser att åt ledamöter af Andra kammaren från valkrets utom Stockholm, hvilka utnämnts till statsråd, bereda fortfarande valbarhet i den valkrets, som de tillhört vid tiden för utnämningen, förtjänar först erinras om en vid 1910 års riksdag väckt motion, hvilken afsåg sådan ändring i riksdagsordningens § 19, att åt statsråd äfvensom förutvarande statsråd skulle beredas valbarhet till Andra kammaren inom alla landets valkretsar. Konstitutionsutskottet uttalade i sitt i anledning af denna motion afgifna utlåtande starka

betänkligheter mot en sådan rubbning af den i afseende å valbarhet till Andra kammaren grundläggande bestämmelsen om bostadsbandet, som motionären ifrågasatt, och utskottet ställde sig därför bestämdt afvisande mot motionärens förslag. Utskottet ville däremot icke bestrida, att den omständigheten, att utnämning till statsråd för en i valkrets utom Stockholm vald ledamot af Andra kammaren kunde medföra förlust af valbarhet i samma valkrets, kunde innebära en olägenhet. Om en förändring i syfte att afhjälpa denna olägenhet skulle befinnas önskvärd, ansåg utskottet emellertid, att densamma lämpligast skulle genomföras genom en ändring af mantalsskrifningsförordningen, i hvilket sammanhang utskottet erinrade därom, att liknande undantagsbestämmelser förekomme i 3 § 6 mom. af berörda förordning. Vid behandling af konstitutionsutskottets ifrågavarande utlåtande bifölls utskottets hemställan af bägge kamrarna.

I förevarande del af sitt förslag har motionären följt den anvisning, som sålunda förra riksdagens konstitutionsutskott gifvit och Riksdagen godkänt.

Ifrågavarande förhållande, att en till statsråd utsedd ledamot af Andra kammaren kan gå miste om valbarhet i den valkrets, för hvilken han blifvit vald, torde vara en inom vårt politiska lif tämligen allmänt erkänd olägenhet, som med tiden kan blifva alltmera omfattande. Ett afhjälpande af denna olägenhet torde sålunda kunna betecknas såsom önskvärdt. Hvad angår de principiella betänkligheter af konstitutionell natur, som kunna tänkas resa sig mot motionärens i sådant syfte framställda förslag såsom innebärande en afvikelse från de grundlagsstadgade grunderna för valbarhet till Andra kammaren, anser sig bevillningsutskottet endast böra hänvisa till 1910 års konstitutionsutskotts ofvan omförmälda, af Riksdagens bägge kamrar godkända utlåtande. Såsom ofvan angifvits innehöll det samma det uttalandet, att därest en förändring af ifrågavarande beskaffenhet skulle befinnas önskvärd, densamma lämpligast borde genomföras genom en ändring af mantalsskrifningsförordningen.

Bevillningsutskottet anser sig därför böra tillstyrka bifall i hufvudsak till motionärens förslag i dess senare del. Af formella skäl har emellertid samma förslag inom utskottet erhållit en något ändrad affattning.

Mantalsskrifningsförordningens 3 § 6 mom. innehåller i sin nuvarande affattning ett andra stycke af följande lydelse:

Enahanda stadgande gäller i afseende å den, som intagits å sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt utom hemorten.

Då utskottet nu föreslår, att i momentet må införas en bestämmelse

rörande mantalsskrifningsort för statsråd, hvilken bestämmelse lämpligen torde böra utgöra momentets andra stycke, följer häraf, att nuvarande andra stycket måste omarbetas, så att det erhåller själfständig affattning. Vid sådant förhållande torde skäl saknas att låta den däri innehållna bestämmelsen kvarstå i sjätte momentet, och utskottet tillåter sig därför föreslå, att densamma införes såsom själfständigt sjunde moment med häraf påkallad ändrad lydelse, hvarvid nuvarande sjunde skulle blifva ett åttonde moment.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört hemställer utskottet,

1) att det i herr Nystöms förevarande motion, I: 11, framställda förslag i dess förra del icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2) att Riksdagen i anledning af samma förslag i dess senare del må för sin del besluta, att i 3 § af förordningen angående mantalsskrifning den 6 augusti 1894 i stället för nuvarande 6 och 7 moment införa 6, 7 och 8 moment af följande lydelse:

Nuvarande lydelse:

Utskottets förslag:

6 mom.

6 mom.

Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, å annan ort sig uppehåller, må ej af sådan anledning där mantalsskrifvas.

Enahanda stadgande gäller i afseende å den, som intagits å sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt utom hemorten.

Ledamot af statsrådet, som afflyttar från den ort, hvarest han vid utnämningen var bosatt, äger utan hinder häraf fortfarande vara där mantalsskrifven.

7 mom.

Den, som intagits å sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt å annan ort, må ej af sådan anledning där mantalsskrifvas.

7 mom.

8 mom.

Den, som undergår frihetsstraff eller tvångsarbete, mantalsskrifves inom det distrikt, i hvars mantalslängd han senast varit uppförd, såvida icke under straff- eller tvångsarbetstiden sådana förhållanden inträffat, att han på grund därpå bort, därest han vistats på fri fot, annorstädes mantalsskrifvas. Är fånge i enlighet med särskild lag villkorligt frigifven, skall under tiden i fråga om mantalsskrifning så anses, som vore han fortfarande intagen i straffanstalten.

Stockholm den 17 mars 1911.

På utskottets vägnar:

K. G. KARLSSON.

Reservation

af herr *Branting*, som anför:

För min del har jag ansett, att utskottet bort, med anledning af motionens förra del, taga initiativ för att söka få afhjälpt den osäkerhet, som innehafvare af tillfälligt uppdrag är utsatt för beträffande hvad som kan godkännas som så tillräckligt bevaradt samband med hemorten, att han skall fortfarande mantalsskrifvas där och icke på den ort, där han för sitt tillfälliga uppdrag vistas. Jag har därför inom utskottet yrkat, att de uttalanden af utskottets mening om tillfälliga uppdrag, som göras på sid. 6, skulle kompletteras som följer:

Med den uppfattning i fråga om grunderna för det af motionären omförmälda utslaget, som utskottet sålunda hyser, anser sig utskottet visserligen icke behöfva befara, att, såsom motionären anser sannolikt, ledamöter af Andra kammaren, som mottaga kommitté- eller liknande uppdrag af längre varaktighet, skulle riskera att förlora sin plats i kammaren på grund af att dessa uppdrag icke skulle betraktas såsom tillfälliga. Men

genom utslaget fästes uppmärksamheten på en annan sida af saken, nämligen frågan hvad som bör i dylika fall förstås med mantalsskrifningsförordningens uttryck »egentligt hemvist». Enligt utskottets mening bör en person, som i viss ort innehar statstjänst eller annan fast anställning eller idkar näring, få anses därstädes fortfarande hafva sitt egentliga hemvist, äfven om han för tillfälliga uppdrag för någon tid bosätter sig å annan ort.

Emellertid har utskottet icke varit i tillfälle att verkställa den utredning, som erfordras för att afgöra, hvilka ändringar i mantalsskrifningsförordningen må vara påkallade för att gifva uttryck åt sålunda uttalade grundsatser, utan anser utskottet, att frågan härom bör hänskjutas till pröfning af Kungl. Maj:t, som vid affattandet af förslag till ändringar i sådant syfte lär taga hänsyn till äfven andra närliggande fall än de af utskottet nu antydda.

I öfverensstämmelse härmed har jag yrkat, att utskottet, i fråga om motionärens framställning i dess förra del, måtte hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, hvilka ändringar i gällande mantalsskrifningsförordning må vara påkallade för att förebygga, att den, som i viss ort innehar statstjänst eller annan fast anställning eller idkar näring men till följd af tillfälliga uppdrag vistas å annan ort, förklaras böra å den senare orten mantalsskrifvas, och härvid taga hänsyn äfven till de andra fall, som i samband därmed må böra beaktas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda.

Herrar *Hedenlund*, *E. Bohnstedt* och *Ericsson* i Ofvanmyra hafva anhållit få antecknadt, att de icke deltagit i slutbehandlingen af detta ärende inom utskottet.